

Pernička, Radko Martin

Počátky a rozvoj Marobudovy říše

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1960, vol. 9, iss. E5, pp. [57]-72

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109803>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

M. R. PERNIČKA

POČÁTKY A ROZVOJ MAROBUDOVY ŘÍŠE

Jedním z velmi zajímavých údobí starých dějin Evropy je doba okolo počátku našeho letopočtu, kdy došlo k velkým mocenským změnám ve východním Středomoří, na Balkáně, ve střední i v západní Evropě. V západoevropském a středo-evropském prostoru způsobila římská expanze pád keltské moci a politické samostatnosti. Počínaje válečnými taženími C. Iulia Caesara v polovině I. století př. n. l. okupovali Římané Gallii a ještě před počátkem našeho letopočtu stanula římská armáda také podél toku Dunaje. Zbývá část středoevropských Keltů se ocitla nepřímo v kleštovitém sevření — z jihu hrozila římská expanze, od severu již nějakou dobu doléhaly náporů germánských kmenů. Jaká situace byla na severovýchodním a východním pomezí keltské oikumény, není nám dostatečně známo. Keltové, oslabeni patrně celkem bezvýslednými nájezdy do Podunají (mám zde na mysli neúplně prokázané obléhání Noreie Boji, kteří se pak připojili k tažení Helvetiů do Gallie, a srážku Bojů s Dáky),¹ nebyli schopni déle odolávat útokům a jejich sídelní území bylo postupně zaplavováno Germány. V té době vznikl ve střední Evropě severně Dunaje dočasný, ale z hlediska historického velmi významný politický útvar s Marobudem v čele, který se udržel asi po čtvrt století.

Archeologické prameny k této fázi středoevropského vývoje jsou naneštěstí dodnes velmi omezené, takže nám ještě neposkytují žádoucího obrazu o celkovém vývoji. Není proto divu, že se pozornost badatelů obrací — a zvláště v minulosti téměř výhradně obracela — k písemným svědectvím, která se nám dochovala ve spisech antických autorů, ačkoliv i tyto prameny jsou velmi mezerovité a neúplné. Ale uvážíme-li celkový rozsah antických písemných pramenů vztahujících se ke středoevropskému prostoru, jsou zprávy o našem období vedle zpráv o období podunajských válek, k nimž došlo za vlády císaře Marka Aurelia, nejpočetnější.

Zprávy antických autorů byly již mnohokrát interpretovány četnými badateli a sotva lze očekávat, že by se podařilo podati v zásadních věcech nové a originální vysvětlení. Přesto nebyly tyto zprávy dostatečně zkoumány ze všech aspektů (zvláště bylo opomíjeno hledisko ekonomické) a proto je možno pokročit

v jednotlivostech o krůček dále. K tomu nám pomáhají již i určité výsledky archeologického badání.

Jsmo si dobře vědomi, že nové základní poznatky mohou poskytnout právě jen archeologické výzkumy a jejich vyhodnocení. Přesto písemné prameny nikdy neztratí svůj význam, budou-li používány uváženě a budou-li s výsledky archeologického badání stále konfrontovány a jimi kontrolovány. Konečného cíle, překlenutí rozdílu mezi oběma druhy pramenů, nelze ovšem dosáhnout znásilňováním toho či onoho svědectví. Písemné zprávy nejsou neomylné a archeologické prameny mohou prokázat jejich nepřesnosti nebo i omyly. Na druhé straně však ani interpretace (ať již archeologického materiálu nebo písemných zpráv) nemusí vždy být úplná a správná.

Tato malá studie si ovšem nemohla klást tak vysoký cíl, jako je úplné zpracování obou kategorií pramenů. Musela se spokojit se skromnějším posláním a zaměřit se především na jednu kategorii. Přitom bylo nutno přihlížet ke všem původním antickým zprávám, avšak nebylo nezbytné ani účelné uvádět vyčerpávajícím způsobem všechny uveřejněné názory různých badatelů. Proto také není osou tohoto příspěvku historiografické sledování vývoje badání, nýbrž časová posloupnost událostí zrcadlících se v dochovaných antických zprávách.

*

Problematické Marobudovy osobnosti a jeho říše bylo vzhledem k jejich historickému významu (soudívá se, že tato říše byla nejstarším státním útvarem germánských kmenů) věnováno již mnoho místa a pozornosti v odborné literatuře, zvláště historické. Zpravidla byly podle antických svědectví popisovány — volně řečeno — „osudy“ Marobudovy a byla řešena otázka lokalisace jeho říše. Dosud však nebyla dostatečně sledována otázka sociálně-ekonomického charakteru tohoto časného politického útvaru.

V české literatuře byla věnována pozornost Marobudově říši a s ní spojeným Markomanům pravidelně v rámci širšího popisování dějin našeho území ve staletích před a po změně leto-počtu, tj. v dějepisných dílech. Takovými pracemi jsou např. dějepisný oddíl Šafaříkových Slovaných starožitností nebo Palackého Dějiny národa českého z XIX. století, později známé České dějiny V. Novotného z doby těsně před první světovou válkou nebo konečně Dobiášova partie z dějepisného svazku Československé vlastivědy z třicátých let našeho věku. Z nejnovější doby třeba jmenovat Zd. Nejedlého první svazek Dějin národa českého. Obdobné povahy byla obvykle i pojednání zahrnutá v obecných dějinách našeho pravěku, čerpajících jinak především z archeologického materiálu, jako jsou např. práce J. L. Píče, L. Niederla, J. Schránila aj. či nověji J. Böhma a J. Filipa. Nedostatkem těchto pojednání někdy bylo, že se v nich stereotypně opakoval popis událostí zcela podle antických zpráv a spíše jen výjimečně se autoři odvážili činit další a hlubší závěry. Kromě toho byla dané tematice věnována pozornost i v některých speciálněji zaměřených studiích. Je nutno jmenovat zejména J. Dobiáše, který se římskými antickými prameny několikrát obíral, a E. Šimka, který řešil především otázky lokalisace. Z badatelů německé národnosti, kteří byli činní nějakou dobu na území ČSR, nelze opomenout H. Preidela přesto, že k jeho výkladům musíme jinak mít mnoho výhrad a námitek.

*

Původ Marobuda označil Velleius Paterculus slovy *genere nobilis*. Byl tedy členem vznešeného či šlechtického rodu, tj. přesněji rodové aristokracie. Avšak Velleius ani nikdo jiný neuvedl přímo název kmene, z něhož pocházel. Podle Strabóna pobyl během svého mládí nějakou dobu v Římě přímo v okolí samotného principa Augusta, kde získal mnohé znalosti a zkušenosti, které mu později byly velmi prospěšné. Je dosti pravděpodobné, že se do Říma dostal jako rukojmí, avšak prameny o tom nic neříkají. F. A. Rehrmann soudil, že vstoupil do římské služby dobrovolně jako Arminius nebo Flavus. Tento názor, který se vyskytuje i v některých dalších pracích, však nelze doložit žádnými přímými důkazy. V písemných pramenech není též zaznamenáno, kdy a za jakých okolností se Marobudus vrátil do starověké Germanie.²

Dále se dovídáme, že se Marobudus stal vůdcem Markomanů a že je a některé další menší „národy“ (Strabón) odvedl — aby je uchránil před římským tlakem (Velleius) — do Boiohaema (Buiaina), resp. do území obklopeného Hercynským lesem. Marobudova náčelnického postavení si všimneme až jindy. Starší sídla Markomanů jsou umísťována do dnešního středního Německa, ponejvíce do Pomohání. Nejpravděpodobnější je lokalizace k dolnímu toku Mohanu, zastáváná u nás např. E. Šimkem. Tato otázka se však již vymyká z naší práce a není nutné, abychom se jí podrobněji zabývali. Důležitější je datování a objasnění okolností onoho přesunu. Pro datování je obvykle pokládáno za směrodatné Drusovo tažení v r. 9 př. n. l., jež bylo ukončeno Drusovou smrtí, neboť se soudí, že to byl především postup římského vojska, který přiměl Markomany či Marobuda k ústupu dále na východ do krytějších poloh. Podle toho je pak přesídlení Marobudem vedeného obyvatelstva kladeno většinou ještě do téhož nebo do následujícího roku, tj. do r. 9 či 8 př. n. l. (A. Domaszewski, J. Filip, B. Horák, R. Much, H. Nejedlý, V. Novotný, J. Schráníl, A. Stein, E. Swoboda, E. Šimek a jiní), nebo šířeji do posledního desetiletí před změnou letopočtu (J. Böhm: po r. 9; O. Bremer: mezi 9—2, patrně r. 6; K. Müllenhoff: mezi 9—1, patrně okolo r. 4; H. Preidel: mezi 9—1; F. A. Rehrmann: okolo r. 8; Reche: v posl. desetiletí př. n. l.). Th. Mommsen, Fr. Palacký i P. J. Šafařík datovali kdysi Marobudovo přesídlení do období prvního Drusova tažení, do r. 12 př. n. l.³

Někdy je posun Markomanů datován do doby mnohem časnější s ohledem na jeden výrok v Tacitově Germanii, který způsobil více potíží než užítku. Tacitus totiž v kapitole 42. uvedeného spisu stroze zaznamenal: *Praecipua Marcomanorum gloria viresque, atque ipsa etiam sedes pulsis olim Boiis virtute parta*. Slova *pulsis olim Boiis* spolu s názorem o časném vystěhování Bojů (odvozovaným ze zpráv o účasti Bojů na tažení Helvetiů a o jejich srážce s Dáky — viz pozn. 1) způsobila, že řada badatelů kladla násilné vypuzení Bojů Markomany do poloviny posledního století před naším letopočtem (Niederle, Wittmann, Premerstein) nebo do doby ještě starší. Tak Bremer soudil, že Suebové

vedení Ariovistem již okolo r. 80 př. n. l. vypudili Boje a obsadili Čechy; usadili se tam však buď jen přechodně nebo na menší části území a teprve Markomani za Marobuda okupovali definitivně Čechy. Brener však také připouštěl, že se Markomani mohli dostat do Čech již v oné době, takže Marobudus by byl do Čech přivedl jen zbylé obyvatelstvo ze starých sídel.⁴

Jestliže někteří badatelé datují počátek příchodu germánských kmenů do Čech již do II. století př. n. l. vzhledem k archeologickému nálezovému materiálu tzv. podmokelské skupiny, je třeba říci, že tuto periferní lokální skupinu nelze v žádném případě spojovat s odchodem Bojů a sotva také s příchodem Markomanů (u nás takovou možnost již dříve připouštěl Dobiáš; jinak smýšlel Preidel, který uvedl, že tento germánský vpád nelze připsat Markomanům, nýbrž spíše Hermundurům). Nehledě na případy, kdy je dobytí území Bojů uváděno bez datování (např. Zeuss), počítávali někteří autoři neudržitelnost výše uvedených názorů a vyslovili mínění, že Bojové byli teprve za Marobuda vypuzeni Markomany (např. Bremer a Rehrmann), což již mnohem lépe odpovídá výsledkům archeologického badání. Jiné východisko navrhl v r. 1923 Šimek: jestliže by se Tacitova slova přeložila „po vypuzení Bojů“, udával by příchod Markomanů pouze terminus ante quem a tak by potíže byly do značné míry odstraněny. Krajině skeptické stanovisko k Tacitově záznamu zaujal Müllenhoff, který jeho výrok označil přímo jako nesprávný a nevěrohodný.⁵

Na problematiku interpretace Tacitových slov *pulsis olim Boiis* navazují úzce další problémy, vztahující se k okolnostem Marobudova přesunu. Především je to otázka, zda Germáni vypudili ze země Bojů všechno dosavadní obyvatelstvo. Tato otázka bývala často opomíjena, zvláště všude kde byl zdůrazňován odchod Bojů do Podunají či usazení jejich části v Galii. Někteří čeští badatelé (Palacký, Šafařík) vyslovili však již v minulém století názor, že obsazení bojského území Germány neznamenal úplné vyhlazení Bojů, nýbrž že si Markomani jejich zbytky podmanili. A s podobnými výklady, podporovanými ovšem v pozdější době již zřejmými archeologickými důkazy, se setkáváme u Šimka a nověji též u Nejedlého, Filipa nebo znovu v poslední Šimkově práci. Stojí za zmínku, že rakouský badatel E. Beninger dříve také shledával na Moravě v době germánského osídlení keltskou spodní vrstvu, prokazatelnou archeologicky. Mezitím co tyto myšlenky o situaci na Moravě rozpracovával dále Šimek, Beninger za 2. světové války svůj názor změnil a patrně pod vlivem rasistických myšlenek napsal, že nedošlo ke smíšení Keltů s Germány; připouštěl, že se snad místy udržely ojedinělé skupinky Keltů, jejichž příklad viděl až na východě ve středním Slovensku, kam lokalisoval keltské Kotiny. Uznával keltský vliv na Moravě pouze do poloviny I. století, zatím co v Čechách byl podle něj tento vliv silnější a působil déle. Cizí prvky, které nemohl v dalším vývoji na Moravě vyloučit, připisoval staršímu illyrskému obyvatelstvu.⁶

V souvislosti s těmito otázkami je vhodné se zmínit alespoň stručně o oppidu

u Stradonic v Čechách a o vývoji názorů na toto důležité hrazené mladolátenské sídliště. Zasloužilý český archeolog z doby před první světovou válkou, J. L. Píř, pokládal ve své době v důsledku chybného datování tohoto oppida do doby od r. 15—10 př. n. l. do r. 25—50 n. l. celou stradonickou kulturu za markomanskou. Datování stradonického oppida pak korigoval J. Déchelette, který srovnával stradonickou kulturu s keltskou hmotnou kulturou z Bibracte a datoval vznik oppida u Stradonic do počátku I. století př. n. l. K němu se připojili M. Hoernes, O. Almgren a další. Stradonice byly připsány Bojům. Posléze dokazoval E. Šimek, že je třeba posunout vznik oppida u Stradonic stejně jako oppida Staré Hradisko na Moravě ještě dále nazpět, nejméně do přelomu II. a I. století př. n. l. Ve své nejnovější práci pak spojuje obě oppida s keltskými Volky-Tektoságy. Posledně se zabýval soustavným zpracováním archeologického materiálu z doby laténské v Čechách J. Filip, který upozornil na to, že konec osídlení jednotlivých oppid není současný; jejich zánik lze někdy klásti již před počátek našeho letopočtu, jindy do doby pozdější. Stradonické oppidum počítal Filip mezi ta, která pozbyla během posledních dvou desetiletí před změnou letopočtu dosavadní funkci keltského střediska, avšak ještě nezanikla s konečnou platností. „Sotva lze pochybovat,“ napsal Filip „že příčinou tohoto pádu českých oppid byly germánské skupiny, které pronikaly do země a které místy přechodně zaujaly posice i v bývalých centrech keltské moci. Život a částečně i výroba na některých těchto oppidech trvaly dále i za změněné situace, za nových politických vládců.“ Filip dále výslovně uvedl, že je třeba počítat s tím, že stradonické hradiště nebylo zcela opuštěno ani v mladší době římské. Filipovy myšlenky, i když dosud ještě podrobněji nerozpracované, odpovídají velmi reálnému hodnocení té situace, jaká se nám dnes jeví na základě archeologických pramenů a jejich rozborů, a ukazují tak cestu dalšímu badání o tomto období.⁷

Pokud jde o příčiny přesunu Germánů za vedení Marobudova, panuje v odborné literatuře díky velké pravděpodobnosti a logice Velleiovy zprávy vzácná jednoduše. Obecně se přijímá, že část Germánů s Marobudem v čele ustoupila před římskou expanzí dále do vnitrozemí, aby se vyhnula podmanění, mohla se konsolidovat a udržet si svou samostatnost. Ze situace je však kromě toho zřejmé, že Marobudus této příležitosti plně využil pro upevnění svého osobního postavení. Je možné, že si Marobudus myšlenku na podobný postup přivezl s sebou již z Itálie, pravděpodobnější se však zdá být, že v jeho mysli celý plán vznikl až po návratu jako rezultat střízlivého hodnocení situace a jeho osobních ctižádostivých ambicí. Posoudit vše přesněji nemůžeme, neboť nemáme oč se opíť; úvahy tohoto druhu proto zůstávají v oblasti hypotéz.⁸

V antiických zprávách o tomto přesídlení Germánů jsou výslovně — u Strabóna i u Velleia Patercula — jmenováni pouze Markomani. Strabón se kromě nich zmiňuje ještě o „některých jiných malých kmenech“, které však neuvádí jménem. Tak se setkáváme opět s jedním nejasným místem, které při naprostém nedostatku

jiných zdrojů znalostí může být nejrůzněji vykládáno. Název Markomani se vyskytuje u antických autorů do konce II. století n. l. v nezměněné podobě bez prepisových odchylek: *Marcomani* u Caesara, *Velleia Patercula* i Tacita, řecky *Μαρκομανοί* u Strabóna, Ptolemaia a Cassia Dióna. Již od počátku XIX. století je jejich jméno vykládáno etymologicky jako rovnocenné německému označení *die Landwehr* nebo *die Grenzwehr* (Zeuss, Mommsen aj.; tento názor byl uváděn i v mnoha českých pracích). Proti takovému výkladu se postavil Müllenhoff; uvedl také, že Markomani dosvědčují svým jménem, že se jejich lid zkonformoval teprve uvnitř velké oblasti („Mark“) „im süden der Hercynien“. Je to jedna z variant různých názorů, které předpokládají, že se u některých skupin germánského obyvatelstva ustalovala kmenová označení (názvy) teprve dosti pozdě, např. v době okolo počátku našeho letopočtu. Mohli by však potom být Markomani jmenováni už u Caesara (Comm. d. b. G. I 51), jak na to částečně již také upozornil Bremer? Ostatně i Müllenhoff sám výslovně uvedl Caesarovu zprávu jako nejstarší případ jmenování Markomanů. — Někdy je kořen tohoto jména odvozován z keltštiny, jak poznamenal třeba Bremer (*marko* = *Streitross*). Týž soudil, že Markomani existovali již jako samostatná „civitas“ u středního Labe nejpozději v době okolo r. 80 př. n. l. a v této době že odebrali Bojům Čechy, avšak poznamenal, že přece jen nelze rozhodnout, nevedlo-li ke konstituování markomanské „civitas“ teprve právě obsazení Čech. — Mnohdy se vyskytuje názor, že se za Marobudova vedení nepřestěhovali všichni Markomani; jejich část, která měla snad zůstat někde ve středním Německu, bývá shledávána pod označením *Naristi* či *Varisti* a obvykle lokalisována do Smrčín (např. Zeuss a Müllenhoff, u nás tuto možnost připouštěl Novotný) nebo pod jménem *Suebi Nicretes* (např. Much) *apod.*⁹

Markomani bývají často spojováni se Svěby; tak Rehrmann napsal, že Svěbové sídlili v Čechách pod jménem Markomanů. Otázka Svěbů je otázkou neobyčejně obtížnou jako jsou ostatně i další otázky, o nichž na těchto řádcích jen zcela stručně pojednávám. Různé zprávy antických autorů svědčí o tom, že název *Suebi* (*Suevi*, *Σοῦβοι*) znamenal celek větší než pouze kmenový, není však pravděpodobné, že by šlo o kmenový svaz v pravém slova smyslu.¹⁰ Se zvláštním výkladem se setkáváme u Mommsena: tento název prý byl pouze obecným označením a znamenal asi tolik co termín „nomádi“, takže ho bylo možno použít pro různé skupiny germánského obyvatelstva, které neměly stálá sídla. Ale Mommsenův výklad se vcelku neujal i když má oporu ve Strabónově textu (*Geographica* VII 1, 3). Protože bývají Markomani považováni za část Svěbů, vyskytují se v literatuře takové výroky, jako že se na založení Marobudovy říše podíleli především Svěbové (Bremer) nebo že s Markomany přišli do země Bojů i příslušníci jiných kmenů svěbských (Novotný) *apod.* Avšak Markomani jsou někdy jmenováni i jakoby v opozici vůči Svěbům. Hlavně v souvislosti s podunajskými válkami v 2. polovině II. století je často uváděna dvojice kmenových názvů Markomani — Kvádi, v dalších případech však zase jiná dvojice, Markomani — Svěbi.

Z takových a podobných dokladů bývá vyvozováno, že zejména Kvádi velmi úzce souviseli s celkem označovaným jako Svěbi, a dále, že to byli nejpravděpodobněji právě oni, kteří přišli současně s Markomany a zaujali sídla východně nich (Much, Novotný, Dobiáš, Böhm, Nejedlý). Müllenhoff a Bremer měli současný příchod Kvádů za nejistý. Dříve se též uvažovalo o tom, že Kvádové mohli být jen odtrženou částí Markomanů (Zeuss, Müllenhoff, Bremer), vyskytly se i názory, že názvu Kvádi počali používat až teprve v nových sídlech (Müllenhoff, Much — srov. též výše podobný názor o Markomanech).¹¹

I zde všude tápeme v nejistotě. Bezpečně víme jen tolik, že poprvé jsou Kvádi jmenováni v antických textech teprve pro dobu okolo r. 20 n. l., kdy Římané usadili severně Dunaje družiny (?) uprchlého Marobuda a Katvalda a dosadili jim za krále Vannia, jenž byl kvádského původu (*gentis Quadorum*). Jde tedy ve skutečnosti o označení kmenového původu jediné osoby a nikoliv o výslovné jmenování celého kmene; přitom je ovšem pravděpodobné, že lidé, kteří se označovali tímto jménem, museli existovat někde ve středoevropském prostoru. Další zpráva Tacitova, v níž se uvádějí Kvádi už ve smyslu kmenového celku usazeného v sousedství Markomanů, byla podle datování celého spisu, tzv. Germanie, rovněž zapsána až koncem I. století n. l. To zřetelně svědčí o tom, že se Kvádi jako kmen ve svých zadunajských sídlech konstituovali v průběhu I. století n. l.; archeologický materiál nasvědčuje, že se tak stalo v druhé polovině onoho století. Patrně se nikdy nedovíme, zda existovali již dříve (sotva v rámci Marobudovy říše, neboť je Strabón nejmenuje) jako celek nazývaný Kvádi.¹²

Velleius Paterculus zaznamenal, že si Marobudus po příchodu do nových sídel všechny sousední kmeny buď podrobil válkou nebo si je zavázal smlouvami. Strabón pak přímo jmenoval šest kmenů, které si Marobudus podrobil: *Λουίους* — *Ζούμους* — *Βούτονας* [*Βούτωνες*] — *Μουγίλωνας* — *Σιβίνους* — *Σέμμωνας*. První jméno — podle Strabóna velikého národa — je běžně spojováno s *Lugii* (a proto je také v Meinekeho vydání přepsáno ve tvaru: *Λουγίους*), lokalisovány obvykle do dnešního Slezska, Velkopolska a do části Malopolska, přibližně od území na levém břehu horní Odry po řeku Vislu. Druhý název *Zumové*, není odjinud znám (někdy se uvažuje, že snad šlo o Bury nebo i některé jiné kmeny, avšak tyto identifikace nedošly ohlasu). Název *Butoni* rovněž jinak neznáme; je však někdy vysvětlován vzhledem k fonetické podobnosti jako *Gutoni* (opět v Meinekeho vydání Strabóna přepsáno v tvaru: *Γούτωνας*) a spojován s Goty, kteří bývají pro onu dobu lokalisováni k dolnímu toku Visly. Čtvrté jméno, *Mugilony*, známe zase jen z tohoto Strabónova textu a stejně je tomu i se *Sibiny*, ačkoliv v tomto případě někteří autoři navrhovali ztotožnění se *Sideiny* (Seidiny), které Ptolemaios uvádí až na severu na pobřeží Baltského moře. Konečně poslední jméno je nám běžné a setkáváme se s ním v řadě antických textů. *Semmoni* bývají označováni jako hlavní a základní skupina Svěbů a umísťování do Polabí. Celkově tedy vidíme, že ze šesti názvů nám jsou tři až čtyři

prakticky neznámé. Další, Lugiové a Semnoni, byli velkými a početnými kmenovými celky (zvláště Lugiové sídlili na velmi rozsáhlém území) a není dosti jasné, podrobil-li si je Marobudus skutečně všechny. Pokud jde o Lugié, můžeme se domnívat, že byla přemožena jen jejich menší část, která byla Marobudovu centru nejbližší. Kvádi, jak už jsme se zmínili, zde u Strabóna jmenování nejsou.¹³

Při popisu střetnutí Marobuda s Arminiem Tacitus napsal, že od Marobuda přeběhli na druhou stranu Semnoni a *Langobardi*. Z toho se vyvozuje, že si Marobudus podmanil mocí i Langobardy (např. Mommsen a Dobiáš), jindy, že patřili k Marobudově říši jen dočasně v postavení „spojenců“ (např. Rehrmann). Někteří další badatelé se vyslovili dosti neurčitě (Bremer, Müllenhoff, Novotný aj.).¹⁴ Přitom není třeba posunovat sídla Langobardů na jih ani rozšiřovat Marobudovu říši až tak daleko na sever. Mohlo jít jen o část Langobardů podobně jako v období podunajských válek za císaře Marka Aurelia, vždyť odtržení skupin od kmenového celku nebylo u starověkých Germánů stejně jako u Keltů žádnou vzácností a vzhledem k vyspělejšímu stavu zemědělství je nutno spíše u Keltů předpokládat přece jen větší usedlost. Ale nejpravděpodobnější je takové vysvětlení, že Langobardi byli ve skutečnosti Marobudovi spojenci přibližně ve smyslu tohoto římského termínu a poskytli mu určité smluvené množství vojska; vojsko však využilo při srážce s Arminiem situace a přeběhlo k Marobudovým nepřátelům. Totéž může platit i o Semnonech a nejinak tomu patrně bylo také u Lugiů a zejména Gotů, je-li ovšem ztotožnění Butonů s Gotony a dále s Goty správné.

Jsou-li uváděny i některé kmeny usazené značně daleko na severu jako kmeny poddané Marobudovi, překvapuje, že nikde není zmínka o jiných kmenech, které Ptolemaios umístil do bezprostřední blízkosti Markomanů. Nebylo proto náhodné ani neodůvodněné, když E. Šimek uvedl Hermundury a Marsingy jako kmeny patřící k Marobudově říši.¹⁵

Pokusy o lokalizaci Marobudovy říše vycházejí z několika antických zpráv, které se týkají jak této říše, tak i samotných Markomanů. Jde zvláště o záznamy Strabóna, Velleia Patercula, Tacita a Ptolemaia.¹⁶ Většina autorů přikládá ústřední význam Čechám, kam lokalizuje Markomany (Bremer, rezervovaně Filip, dále Mommsen, Much, Müllenhoff, Nejedlý, Novotný, Palacký, Preidel, Rehrmann, Reche, Stein, Swoboda, Zeuss¹⁷) či jejich část (Beninger, Horák, Schránil, Šimek¹⁸) nebo výslovně centrum říše Marobudovy (Dobiáš, Domaszewski, Nejedlý, Novotný, Preidel¹⁹). Pojmy Marobudova říše a sídelní oblast Markomanů nebývají vždy dostatečně rozlišovány a ještě méně je dbáno na odlišení územního rozsahu Marobudovy říše od rozsahu území, které bylo pouze pod Marobudovým vlivem. Rozsah Marobudem ovládaného území, bez ohledu na zmíněné diferencování, bývá určován takto: na jihu po tok Dunaje (neurčitě Beninger; Horák, Schránil, Swoboda, Šimek), na východě po Moravu (Niese, který lokalizuje Markomany do Čech a na Moravu; Preidel, Stein, Swoboda, Šimek), na severovýchodě po Slezsko (Bremer, Domaszewski, Mommsen, Palacký, Preidel, Rehrmann, Stein, Swoboda)

a ještě dále až k dolní Visle (Palacký, Rehrmann, Stein), na sever do Polabí (Domaszewski, Niese, Novotný, Palacký) či až do dolního Polabí (Bremer, Horák, Mommsen, Preidel, Rehrmann, Stein), na západ do Saska a Bavorska (Palacký) nebo do středního Německa (Preidel).²⁰

Závěr

Germánské kmeny byly v druhé polovině posledního století př. n. l. a na počátku letopočtu ohrožovány z Gallie a Porýní římským vojskem, které bylo nástrojem starověkého římského imperialismu. Této situace využil Marobudus, který se vyšvihl do jejich čela (pocházel sice z rodové aristokracie, ale podle antických zpráv neměl přímé právo na „královské“ postavení) a odvedl část obyvatelstva, z níž známe Markomany, dále na východ do zázemí. Stalo se tak pravděpodobně r. 9 př. n. l. nebo těsně nato. V průběhu dalších let — události nemůžeme časově přesněji fixovat — se věnoval upevňování svého postavení a dosažení velké vojensko-politické moci. Jádrem jeho říše byli pravděpodobně Markomani. Jména jiných přistěhovalých příslušníků říše tradice nedochovala. Další kmeny či skupiny obyvatel si podmanil vojensky. Sem patří na prvním místě dřívější obyvatelstvo území, které bylo Marobudem vedenou imigrací převrstveno. Toto starší domorodé obyvatelstvo nebylo etnicky jednotné, nýbrž smíšené; keltský podíl v něm zastupovala pravděpodobně část Bojů, která neodešla k Dunaji, snad také alespoň část Volků-Tektoságů a možná i některé další menší skupiny, jejichž názvy, odjinud neznámé, mohl zaznamenat Strabón. Keltský živel měl patrně především hospodářský význam, jak nasvědčuje nepřerušovaný import z Itálie, ale i vytvoření Marobudova sídla samotného, které je svou polohou a charakterem běžnému rázu germánských sídlišť cizí (v této souvislosti si ovšem připomínáme i přetrvávání mladolaténských oppid do časně doby římské). Vojenským podrobením dalších skupin obyvatelstva v okolí vznikla oblast, která byla zcela ovládána Marobudem pomocí stabilní armády. Do této oblasti lze počítat Hermundurů a Marsingů, jak psal Šimek, snad též část Semnonů a možná i Lugiů. Ale sféra Marobudova vlivu byla ještě značně větší. Tvořily ji kmeny a skupiny obyvatelstva, které byly s Marobudem spojeny smlouvami a které mu poskytovaly pomoc buď v podobě určitého počtu vojska, jak lze soudit o Langobardech a s rezervou o Gotech, nebo snad i po stránce hospodářské (zásobování potravinami — Lugiové?). Tak je třeba chápat zápis Velleia Patercula o tom, že si Marobudus „všechny okolní kmeny podrobil válkou nebo zavázal smlouvami“ (II 108), a pozorně diferencovat obě sféry odlišné závislosti, což obvykle bývá opomíjeno.

Názor, že současně s Markomany přišli Kvádi a usadili se na území Moravy, je neprokazatelný a tak i neudržitelný. Ponecháme-li stranou ne zcela jistou

otázku lokalisace, připouští Tacitovy záznamy z konce I. století n. l. velmi dobře i jinou interpretaci, totiž že se Kvádi usadili a konstituovali jako kmen pod nám známým jménem někde severně středního Dunaje teprve během I. století n. l. Dosud známý archeologický materiál z Moravy, jak již bylo řečeno výše, svědčí pro to, že se tak stalo spíše až v druhé polovině onoho století.

Je nutno připomenout, že v článku bylo všude používáno termínu „kmen“ či „kmenový celek“ nebo „skupina obyvatelstva“ aniž bychom měli na mysli určitou pevnější společenskou a tedy i politickou jednotku. Z antických zpráv je zřejmé, že Řekové a Římané nerozlišovali podrobnosti a jemnosti, jimiž se jednotlivé „barbarské“ společenské celky od sebe vzájemně lišily. Pod velkým počtem vlastních jmen v antických zprávách se nám dochovalo vědomí o mnoha takových společenských celcích různé velikosti a vnitřní struktury, stojících na rozličném stádiu sociálně-ekonomického vývoje. Ve většině případů nedovedeme — alespoň dosud — přesněji stanovit, o jaký společenský celek šlo. Nebylo by ovšem bez významu pokusit se definovat latinské termíny „gens“ či „civitas“, ale bude vhodnější tak učinit v samostatné studii o sociálně-ekonomickém charakteru Marobudovy říše.

Marobudova říše byla ve středoevropském prostoru a měla centrum nejpravděpodobněji na území dnešních Čech. Její územní rozsah bude sotva kdy možno stanovit přesněji s výjimkou jižní hranice, kterou patrně tvořil Dunaj. Sféra Marobudova vlivu pak podle všeho sahala na severovýchod až do Slezska, na sever zejména do Polabí (snad až k dolnímu Labi), na západ do Durinska a Bavorska. Lokalisovat Marobudovo sídlo, Marobudon, zatím nedovedeme i když některé okolnosti svědčí pro oppidum u Stradonic.

Pokud jde o charakter této říše, řekněme si zatím alespoň tolik, že nesporně patří do okruhu formací vznikajících v pokročilém stádiu rozpadu prvobytné společnosti a zpravidla nazývaných termínem vojenské demokracie. Byl to celek uměle vytvořený, který nebyl etnicky homogenní. Rozpory, rozdmýchávané ještě záměrně Římany, vedly dosti brzy k odstranění Marobuda a k zápasu o jeho postavení. Říše se rozpadala a spojenci odpadávali; dočasná hospodářská rovnováha, udržovaná mocí, se rychle rozrušovala a ustával i import kvalitního zboží z Itálie. V druhé polovině I. století našeho letopočtu již z někdejší říše a jejího postavení nezůstalo téměř nic.

POZNÁMKY

¹ *Caesar*, *Comm. d. b. G.* I 5, 25, 28, 29. *Strabón*, *Geographica* VII 1, 5. *C. Plinius Secundus*, *NH* III 146.

² *Velleius Paterculus*, *Hist. rom. ad M. Vinicium* II 108. *Strabón* VII 1, 3. — *F. A. Rehrmann*, *Kaiser Augustus*, 1937, 411.

³ *Strabón*, I. c. *Velleius Paterculus* II 108, 109. — *E. Šimek*, *Keltové a Germáni v našich zemích*, 1934, 89–90. — *A. v. Domaszewski*, *Geschichte der römischen Kaiser* I, 1909, 217. *J. Filíp*, *Pravěké Československo*, 1948, 287. *B. Horák*, *Gallové v českých zemích*, 1923, 6.

R. Much, Deutsche Stammeskunde², 1905, 111. *Z. Nejedlý*, Dějiny národa českého I, 1949, 310—311. *V. Novotný*, České dějiny I, 1, 1912, 62—63, 70. *J. Schráněl*, Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens, 1928, 250. *A. Stein* v PWRE XIV, 1930, s. v. Maroboduus (sl. 1907). *E. Swoboda*, Carnuntum², 1953, 9. *E. Šimek*, Čechy a Morava za doby římské, 1923, 35—36. *Týž*, Keltové a Germáni v našich zemích, 1934, 92. — *J. Böhm*, Kronika objeveného věku, 1941, 455. *O. Bremer*, Ethnographie der germanischen Stämme², 1904, 200 (= 936), 212 (= 946). *K. Müllenhoff*, Deutsche Altertumskunde II², 1906, 265; IV², 1920, 44, 392. *H. Preidel*, Die germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger II, 1930, 129, 131. *Rehrmann*, op. cit., 382, 406, 410. *Reche* v ERL IV, 1, 1926, s. v. Germanen, B § 5 (str. 281). — *Th. Mommsen*, Römische Geschichte V², 1885, 34. *Týž*, Das Weltreich der Caesaren, 1933, 76. *Fr. Palacký*, Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě, díl I⁴, 1898, 29. *P. J. Šafařík*, Slovanské starožitnosti, oddíl dějepisný, 1862, 423.

⁴ *Tacitus*, Germania 42. — K názorům Niederleho, Wittmanna a Premersteina srov. *Novotný*, op. cit., 63 a pozn. 2. — *Bremer*, op. cit., 60 (= 794). Také *Mommsen* (RG II¹⁰, 1908, pozn. na str. 166—167) kladl kdysi vypuzení Bojů „Markomany a jinými německými kmeny“ do doby před koncem II. století př. n. l.

⁵ *J. Dobíáš*, Před vystoupením Slovanů [v Československé vlastivědě IV, Dějiny, Doba stará I, 1937], 8. *H. Preidel*, Die Dauer der germanischen Besiedlung Böhmens nach den Bodenfunden, Deutsche Heimat 4 (1928), 160. *K. Zeuss*, Die Deutschen und die Nachbarstämme, 1925 (vydáno přesně podle původ. vydání z r. 1837), 115. *Bremer*, l. c. *Rehrmann*, op. cit., 406, 410. *Šimek*, Čechy a Morava, 138—139. *Müllenhoff* DA II², 265; DA IV², 392. — Srov. též výstižnou kritiku některých názorů u *Nejedlého*, op. cit., 302—303.

⁶ *Palacký*, op. cit., 28, 30. *Šafařík*, op. cit., 423. *Šimek*, Keltové a Germáni, 32, 48 aj. *Nejedlý*, op. cit., 303—307. *J. Filip*, Keltové ve střední Evropě, 1956, 223, 329—333. *Šimek*, Poslední Keltové na Moravě, 1953, 35. *E. Beninger* — *H. Freising*, Die germanischen Bodenfunde in Mähren, 1933, 110. *E. Beninger*, Die Quaden [Vorges. d. deut. Stämme, ed. Reinherth, II, 1940], 718 aj.

⁷ *J. L. Pík*, Starožitnosti země České II, 2, 1903, sl. 112—118. *Týž*, Přehled české archeologie, 1908, 52—56. *J. Déchelette*, Le Hradischt de Stradonitz en Bohême et les fouilles de Bibracte, 1901. *M. Hoernes*, Natur- und Urgeschichte des Menschen II, 1909, 129. *Týž*, Kultur der Urzeit III, 1912, 105—106. *O. Almgren*, Zur Bedeutung des Markomannenreichs in Böhmen für die Entwicklung der germanischen Industrie in der frühen Kaiserzeit, Mannus V (1913), 266. *Šimek*, Čechy a Morava, 16—32, 37—43 (s další literaturou na str. 31—32). *Týž*, Keltové a Germáni, zvláště str. 37—45. *Týž*, Poslední Keltové, 32 aj. *Filip*, Keltové, l. c. (citace: str. 330).

⁸ *Velleius Paterculus* II 108. — K Marobudovým záměrům srov. *Nejedlý*, op. cit., 312.

⁹ *Caesar*, Comm. d. b. G. I 51. *Velleius Paterculus* II 108, 109. *Tacitus*, Germania 42; Annales II 46, 62. *Strabón*, Geographica VII 1, 3. *Ptolemaios*, Geographiké hyfégésis II, 11, 11. *Cassius Dión*, Rhómaiké historia 55 : 11; 71 : 3, 4, 8, 11, 13, 15, 16, 20; 72 : 2. — *Zeuss*, op. cit., 114—115. *Mommsen*, RG III⁹, 1904, pozn. na str. 243—244. *Müllenhoff*, DA II², 300—301; DA IV², 480. *Bremer*, op. cit., 53 (= 787), 211 (= 945). — *Zeuss*, op. cit., 117. *Müllenhoff*, DA II², 302; DA IV², 1. c. *Novotný*, op. cit., 63—64. *Much*, op. cit., 111.

¹⁰ *Rehrmann*, op. cit., 381. *Zeuss*, op. cit., 55—57, 80, 119. *Bremer*, op. cit., 184—193 (= 918—927), 200—203 (= 934—937), 212 (= 946). *Müllenhoff*, DA — na mnoha místech, viz indexy jednotlivých svazků. Etc.

¹¹ *Mommsen*, RG III⁹, 243—244. *Bremmer*, op. cit., 212 (= 946). *Novotný*, op. cit., 64—66, srov. též 70. — *Much*, op. cit., 113—114. *Novotný*, op. cit., 61. *Dobíáš*, op. cit., 9. *Böhm*, op. cit., 455. *Nejedlý*, op. cit., 311. — *Müllenhoff*, DA II², 301—302; DA IV², 481, 482. *Bremer*, op. cit., 214 (= 948). *Zeuss*, op. cit., 118.

¹² *Tacitus*, *Annales* II 63; *Germania* 42, 43.

¹³ *Velleius Paterculus* II 108. *Strabón* VII 1, 3. — Literaturu k jednotlivým kmenovým názvům, které uvádí *Strabón*, pro její obsáhlost neuvádím. Ke zprávě samotné srov. *Stein* v *PWRE* XIV, 1930, s. v. *Maroboduus* (sl. 1908).

¹⁴ *Tacitus*, *Annales* II 45, 46. — *Mommsen*, *RG* V², 34 (Weltreich, 76). *Dobiáš*, op. cit., 9. — *Rehrmann*, op. cit., 382, 409, 410. — *Brenner*, op. cit., 186—187 (= 920—921), 212 (= 946). *Müllenhoff*, *DA* IV², 45. *Novotný*, op. cit., 70.

¹⁵ *Šimek*, *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia* IV, 1953, 218.

¹⁶ *Strabón*, l. c. *Velleius Paterculus* II 108, 109. *Tacitus*, *Germania* 42. *Ptolemaios* II 11, 11.

¹⁷ *Bremer*, op. cit., 60 (= 794), 202 (= 936), 203 (= 937), 211 (= 945), 212 (= 946) *J. Filip*, *Pravěké Československo*, 1948, 287—288. *Mommsen*, *RG* V², 33—34 (Weltreich, 68—70, 76). *Much*, op. cit., 111. *Müllenhoff*, *DA* II², 265, 301—302; *DA* IV², 45, 477, 480. *Nejedlý*, op. cit., 310—312, 317—321. *Novotný*, op. cit., 62—64, 66, 68—69, 72. *Palacký*, op. cit., 28—30. *H. Preidel*, *Germ. Kulturen... II*, 129, 131, 132, 135 n. *Týž*, *Die Markomannen und Bayern [Vorgesch. d. deut. Stämme, ed. Reinerth, II, 1940]*, 562. *Týž*, *Die vor- und frühgeschichtliche Besiedlung Böhmens und Mährens [Die Deutschen in Böhmen und Mähren, 1952]*, 23. *Rehrmann*, op. cit., 149, 366, 381, 382, 406, 410, 411, 412. *Reche* v *ERL* IV, 1, 1926, s. v. *Germanen*, B § 5 (str. 281). *Stein* v *PWRE* XIV, 1930, s. v. *Maroboduus* (sl. 1907). *Swoboda*, l. c. *Zeuss*, op. cit., 115—116.

¹⁸ *Beninger—Freising*, op. cit., 106, 108. *B. Horák*, *Geografický a ethnografický obraz českých zemí v době římského císařství*, 1955, 7. *Schránil*, op. cit., 250. *Šimek*, *Čechy a Morava*, 36—37, 43—50, 134—141. *Týž*, *Keltové a Germáni*, 17—24, 30, 76, 79—81, 88—89, 93—96, 98—116. *Týž*, *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia* II, 1935, 194—195, 200.

¹⁹ *J. Dobiáš*, *Římané na naší půdě [Sborník přednášek přednesených na prvním sjezdu čl. profesorů filosofie, filologie a historie v dubnu 1929 v Praze, 1929]*, 344. *Týž*, práce citovaná výše, 9. *Domaszewski*, op. cit., 275. *Nejedlý*, l. c. *Novotný*, op. cit., 69. *Preidel*, *Die Markomannen und Bayern*, 562.

²⁰ *Beninger—Freising*, op. cit., 106, 108. *Bremer*, op. cit., 202 (= 936). *Domaszewski*, op. cit., 231. *Horák*, *Geografický a ethnografický obraz...*, 8. *Mommsen*, *RG* V², 34 (Weltreich, 76). *B. Niese*, *Grundriß der röm. Geschichte nebst Quellenkunde* [I. Müller, *Handbuch d. klass. Altertums-Wissenschaft* III, 5], 1906, 268. *Novotný*, op. cit., 70. *Palacký*, op. cit., 30—31. *Preidel*, *Die vor- und frühgeschichtliche Besiedlung...*, 24. *Rehrmann*, op. cit., 409—410. *Schránil*, op. cit., 250. *Stein* v *PWRE* (viz výše), sl. 1908. *Swoboda*, op. cit., 9—10. *Šimek*, *Čechy a Morava*, 36—37, 43—50, 134—141. *Týž*, *Keltové a Germáni*, 94—96 aj. *Týž*, *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia* I, 1930, 136; II, 1935, 194—196, 200; IV, 1953, 218.

НАЧАЛО И РАЗВИТИЕ ИМПЕРИИ МАРОВОДА

Одним из очень интересных периодов древней истории средней Европы является период начала нашей эры, когда произошли большие изменения в политической власти в разных областях Европы и в восточном Средиземноморье. Тогда возникло в средней Европе к северу от Дуная временное, но с точки зрения истории очень значительное политическое образование во главе с Марободом, продолжавшееся приблизительно четверть века. Главными источниками для изучения этого периода являются лишь сведения античных авторов. Археологические источники нам до сих пор еще не дают никакого удовлетворительного представления об общем развитии этого периода, а все-таки они сегодня объясняют некоторые частичные вопросы и только от них зависит дальнейшее уточнение наших знаний.

Автор вышеприведенной статьи хронологически исследует — на основании античных сведений — развитие „Империи Маробода“ с начала ее существования и приводит интерпретации ряда разных исследований. Маробод происходил из родовой аристократии, принадлежность которой к тому или другому племени неизвестна. Мотивы эмиграции германских племен в область, находящуюся на севере от среднего Дуная, очевидны (германцы отступили перед римской экспансией глубже во внутреннюю часть европейского континента, чтобы консолидироваться и сохранить свою политическую независимость), но до сих пор неясно, до какой степени принял в ней участие Маробод. Необходимо подчеркнуть, что Маробод целеустремленно использовал эмиграцию для того, чтобы добиться ведущего положения и в будущем его еще больше укрепить. Эмиграция произошла, по всей вероятности, вскоре после девятого года до н. э. Более раннюю датировку нельзя достаточно обосновать. Более древняя археологическая группа, находившаяся вблизи г. Подмоклы в северо-западной Чехии, не имела для общего развития страны существенного значения. Следующие этапы развития империи Маробода уже нельзя точно хронологически определить.

В античных текстах мы можем прочесть лишь о макроманнах как об участниках этого переселения. Нельзя ответить на вопрос, кого имел в виду Страбон, когда он писал — относительно этого исторического события — еще „о некоторых других меньших племенах“. Этимологическое изложение названия „макроманны“ ничего не доказывает. Заслуживает внимания мнение о том, что макроманны получили свое племенное название только после переселения на новые места (напр. Мюлленгоф). Кажется довольно правдоподобным, что нечто подобное произошло у квадов, которые были восточными соседями маркоманнов. Их название можно найти у Тацита в связи с событием, которое можно датировать 20 годом н. э. (назначение Ванниуса монархом), но это место у Тацита и другие места в его произведении, где он пишет о квадах уже как о племени, встречаются в тексте, написанном только в конце 1 века. Произведенные до сих пор археологические исследования свидетельствуют о том, что квады конституировались только в течение вышеупомянутого века, а именно в его второй половине.

Маркоманны, вероятно, составляли подавляющее большинство всего населения империи Маробода. Маробод покорил военным путем другие племена или группы населения, к которым относится, в первую очередь, этнически неодинаковое, более древнее население оккупированной территории. Представителями кельтов в этом населении была часть боев, которые не ушли к Дунаю, возможно, также и часть волков-тектосагов и некоторые другие, сегодня уже неизвестные небольшие группы. Встречающийся у Тацита оборот речи, что маркоманны захватили новую территорию „pulsis olim Boiis“ (Germania 42), нельзя понимать дословно, а в том смысле, что маркоманны оккупировали эту территорию, применив силу. Существование более древнего населения в 1 веке н. э. доказывают абсолютно точно археологические находки. Бесперывный импорт бронзовых сосудов из Италии свидетельствует о том, что кельтский элемент сохранил на некоторое время видное экономическое положение.

Путем покорения других частей населения возникла область, которой при помощи постоянной армии владел Маробод; от нее надо отличать другую территорию, которая находилась только под влиянием Маробода. Точно так мы должны понимать запись Веллея Патеркула, по которому Маробод „все окрестные племена покорил или военной силой, или путем договоров“ (II 108). Определяя границы империи Маробода, авторы обычно не обращают внимания на вышеприведенное различие,

и, таким образом, возникают непреодолимые препятствия особенно относительно лангобардов и готов. Авторы преодолевают их или необоснованным перенесением „границы“ империи Маробода далеко на север, или недоказанными гипотезами о переселении лангобардов на юг. Эти „союзники“ предоставляли Марободу согласно договору или определенное количество солдат (лангобарды), или, по всей вероятности, и продукты питания и др. (лугии?)

Империя Маробода распространялась в средней Европе, и ее центр находился, вероятно, на территории сегодняшней Чехии. Трудно определить точнее ее территорию за исключением ее южной границы, которой служила, повидимому, река Дунай. По всем данным сфера влияния Маробода доходила на северо-востоке до Силезии, на севере до побережья Эльбы (возможно и к нижнему течению Эльбы), на западе до Тюрингии и Баварии. Пока нельзя локализовать резиденцию Маробода — Марободон —, хотя некоторые данные свидетельствуют о том, что это могло быть укрепленное место (oppidum) у с. Страдонце.

Империя Маробода относится, несомненно, к тем формациям, которые возникли на поздней стадии распада первобытного общества и которые обычно авторы называют термином „военная демократия“. Империя представляла искусственно созданное, с этнической точки зрения неомогенное целое. Разногласия, намеренно разжигаемые римлянами, привели довольно скоро к устранению Маробода и к борьбе за его преемника. Империя распалась, союзники отпали; временное экономическое равновесие, искусственно поддерживаемое силой, быстро разрушалось, и постепенно прекращался также импорт высококачественных продуктов из Италии. Во второй половине 1 века н. э. от бывшей империи и ее положения почти ничего не осталось.

Перевод: Йиржи Бронец

LE COMMENCEMENT ET LE DÉVELOPPEMENT DU „ROYAUME DE MAROBODE“

Une des époques très intéressantes de l'histoire ancienne de l'Europe Centrale est l'époque autour du commencement de notre ère quand se sont produits de grands changements de pouvoir et de politique dans certains territoires de l'Europe et à l'Est du bassin méditerranéen. Dans l'Europe Centrale, au Nord du Danube, s'est développée, à cette époque-là, une formation politique temporaire, mais, du point de vue historique, fort remarquable. Avec Marobode (Marbod, Maroboduus) en tête, cette formation a maintenu son pouvoir approximativement pendant un quart de siècle. En qualité de matériaux essentiels de source pour cette époque-là, on a, jusqu'à nos jours, continuellement utilisé des notes des auteurs antiques. Les sources archéologiques ne peuvent pas encore fournir une image désirée de l'évolution générale mais, pourtant, elles jettent déjà un peu plus de lumière sur quelques questions partielles, et ce n'est que par là qu'on peut attendre une précision continuelle de nos connaissances.

L'auteur de cet article-ci suit, d'après les notes antiques, chronologiquement le développement du „royaume de Marobode“ depuis son commencement et mentionne des interprétations de quelques savants.

Marobode a tiré son origine de l'aristocratie naturelle mais on n'a pas expressément noté à quelle tribu appartenait cette aristocratie. Les causes de l'émigration des tribus germaniques dans l'espace au Nord du Danube moyen sont bien évidentes (devant l'expansion romaine, les Germains se sont retirés plus profondément dans l'intérieur du pays pour pouvoir se

consolider et garder leur indépendance politique), cependant on ne sait rien de positif sur cette question dans quelle mesure Marobode, lui-même, avait activement participé pour exciter ce mouvement. À cette occasion il faut souligner que Marobode avait intentionnellement profité de la situation pour occuper un poste élevé qu'il affermit ensuite encore davantage. On peut dater cette émigration avec une grande vraisemblance dans le temps peu après l'an 9 avant notre ère. Pour une date antérieure on n'a pas de raison suffisante (le groupe archéologique de Podmokly en Bohême du Nord-Ouest, qui est plus ancien, n'avait pas une importance essentielle pour l'évolution générale de la Bohême). Pour les étapes suivantes du développement du „royaume de Marobode“ on ne peut pas établir un squelette chronologique assez solide.

Ce sont seulement les Marcomans qui sont cités expressément dans les textes antiques comme les participants de la dite émigration. Strabon écrivit de plus sur la participation de »quelques autres tribus plus petites«. Mais remarquons, qu'on ne peut point résoudre avec sûreté la question à qui il pensait et quels sont les noms de ces groupes ethnographiques. Les interprétations étymologiques du nom des Marcomans ne sont ni persuasives ni démontrables. Il faut mettre en relief les idées (par exemple celle de Müllenhoff) d'après lesquelles les Marcomans ne se sont constitués sous le nom de tribu connu que dans leurs sièges nouveaux. On peut considérer comme bien vraisemblable que c'était le cas des Quades qui ont été voisins des Marcomans du côté de l'Est. Quoique leur nom apparaisse pour la première fois (— chez Tacite) en connexité avec l'événement qu'on peut dater vers l'an 20 de notre ère (installation du Vannius comme souverain), cette note provient d'un ouvrage de Tacite écrit seulement à la fin du Ier siècle ainsi qu'une autre note parlant d'eux déjà réellement comme d'un ensemble du caractère de tribu. Les trouvailles archéologiques actuelles prouvent aussi que les Quades ne se sont constitués dans leurs sièges au Nord du Danube moyen qu'au cours du Ier siècle et même que ce procès s'est passé plutôt seulement dans la seconde moitié de ce siècle de notre ère.

On peut constater que les Marcomans ont figuré comme le noyau du „royaume de Marobode“. À l'aide de son armée bien instruite, Marobode a soumis aussi d'autres tribus ou groupes d'habitants parmi lesquels il faut compter en premier lieu les anciens habitants du territoire occupé, pas homogènes dans le sens ethnographique. Parmi ceux-ci la part celtique a été représentée par une partie de Boiens qui ne sont pas démenagés vers le Danube et peut-être aussi par une partie de Volces-Tectosages et par quelques autres groupes moins nombreux qui sont restés inconnues pour nous. On ne peut pas comprendre le tour de phrase de Tacite, d'après lequel les Marcomans ont occupé le nouveau territoire »*pulsis olim Boiis*« (Germania 42), à la lettre mais de la sorte qu'ils se sont emparés du territoire par la force. L'existence des habitants antérieurs au Ier siècle de notre ère est attestée avec sûreté par les trouvailles archéologiques. Également, l'importation de la vaisselle de bronze de l'Italie, pas interrompue au commencement de notre ère, prouve que l'élément celtique a retenu encore pendant quel que temps sa position économique plus importante.

En soumettant les autres habitants des zones environnantes Marobode augmenta son territoire à l'aide de son armée permanente. De ce territoire, il faut différencier un autre qui n'a subi que son influence. On doit interpréter ainsi la note de Velleius Paterculus où celui-ci consigne que Marobode »a soumis tous les tribus environnantes par la guerre ou les a engagés par les pactes« (II 108). Généralement, en déterminant l'étendue du „royaume de Marobode“ on ne tient pas compte de cette distinction de sorte qu'on évoque des difficultés invincibles — surtout en ce qui concerne les Langobards et les Goths. Les auteurs les résolvent ensuite soit par le déplacement de la „frontière du royaume de Marobode“ bien loin au Nord ce qui reste sans fondement, soit par des hypothèses hardies sur la transplantation des Langobards loin au Sud. De tels „alliés“ ont pu probablement fournir à Marobode, d'accord avec lui,

soit un certain nombre de guerriers (Langobards), soit, peut-être, aussi de la nourriture et d'autres besoins (Lugii?).

„Le royaume de Marobode“ se trouvait dans l'Europe Centrale ayant son centre, avec une grande vraisemblance, sur le territoire de la Bohême d'aujourd' hui. On peut à peine attendre qu'il serait une fois possible de préciser son étendue à l'exception de la „frontière“ du sud représentée probablement par le cours du Danube. La sphère d'action ou de l'influence de Marobode s'est étendue vers le Nord—Est jusqu' à la Silésie, au Nord surtout au pays d'Elbe (peut-être jusqu'à l'Elbe inférieur), à l'Ouest jusqu'au Thuringe et à la Bavière. On ne sait toujours identifier la résidence de Marobode portant le nom de Marobudon quoique quelques circonstances puissent témoigner pour l'oppidum près Stradonice.

„Le royaume de Marobode“ appartient incontestablement à la catégorie des formations qui appaurent au stade avancé de la désagrégation de la société primitive et qui portent le nom de „démocraties militaires“. C'était un ensemble artificiellement créé qui n'a pas été homogène dans le sens ethnographique. Les contradictions, attisées encore intentionnellement par les Romains, ont abouti assez tôt par l'expulsion de Marobode et par la lutte pour son successeur. Le „royaume“ s'est successivement écroulé, les alliés l'avaient quitté à leur tour; la balance économique temporaire, maintenu artificiellement par la puissance, a été vite désorganisée et même l'importation de la marchandise de bonne qualité de l'Italie a bientôt cessé. Dans la seconde moitié du Ier siècle, du royaume d'autrefois et de son rôle marquant n'est par resté presque rien du tout.